

У НОВОМ САДУ У НЕДЕЉУ 5. ЈАНУАРА 1886.

ГОДИНА XI.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 4.

УРЕЂУЈЕ А. ХАДИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака о дану сваке представе, пише сваког месеца поједан пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

О ГЛУМЦИМА.

Не ћемо говорити о обичним глумцима и о почетницима. Они се морају најпре попети на висину, па да буду достојни, да им се поклони потпуна пажња.

Глумци првога реда и песници стоје на извесној висини, као даровита чеда природина, само су им различити путеви, којима долазе до те висине.

И једни и други живе у невидљивом идејалном свету, и једни и други троше се живим огњем, бујним пламеном раздражљива срца, само с том разликом, што глумци песниковим идејалима дају живота усменим, живим говором и другим знацима окретнога тела, што их по песниковом облику тумаче, попуњују, оживљују.

Шта вреди жива реч, познато је свакоме: она се никде тако јасно не показује као на позорници у представама оних чудноватих слика, које ствара песников дух у часу свога одушевљења у небесном, идејалном свету. Па како што праву уметност у опште само научена и вештачка глава може разумети и оценити, тако и оне песникове слике може само сродан му дух глумчев замислити, својим духом задахнути, својим животом оживети. Колико губи н. пр. и најлепша композиција у музичи, ако оно узвишене осећање не задахне певачица својим духом, ако му од свога жара не позајми то плоте, ако га не оживотвори? Шекспирова су дела бесмртна, али им дубину схваћа само мудра глава, само велики глумац. У књизи је шекспиров дух на многим местима само шекспирова сенка, а на позорници, у особи пра-

вога вештака, показује се тај дух у свом сјају, у свом величанству.

Ето, примера ради, навешћемо како представља у најновије доба чувени вештак Ернесто Роси шекспировог Отела.

Мирноћа и ласкова нежност у почетку, потмула, далека грмљавина кад му Бранцио прети кљетвом: „Дездемона ће преварити Отела, као што је преварила и оца свога“, усхиј при доласку на Кипар, тихи прелази у сумњу, док га Фурција љубоморе не зграби са свим у своје канџе, дави га, гуши га, стегне му срце, да не може да дахне, па како Роси онда застане, те последњим ужасним напором хвата се у коптац са бесом, који му рије у грудима, па како обезумљен свети се гушањем — како је све то Роси изводио, развијао од призора до призора, како је ту идилска мирноћа из тиха, природно, не скоком нарасла као бесни вихар — како шикћу гује љубоморе — док није ужас, страст се навршила — којој падоше три жртве!

Ни часа није, а да Роси не мери уметнички улоге своје. Већ мислиш, да је бес изгорео, да се страст већ притајала, кад оно Отело, сав задуван, суне са кревета већ удављене Дездемоне. Не, Роси надмаша све предходне призоре обезумљене крвните страсти последњим призором, у ком нам слика како Отело убја Јага, а после и себе, те ти је покаже дело своје. Тај последњи призор, росијев трагедија је у трагедији.

Роси умире као Отело попшто је сам себе рано у врат, те се пуним напором херкулскога тела довукао још до постеле

невине Дездемоне. Ту клоне изнурен гла-
вом код ногу љубљене жене. Из те изнурс-
ности прене још један пут, усклизне чисто
механички на кревет, тако, да може уснама
додпрнут лице дездемонино, дишне тешко,
плач, крчи у хрошу, док га оловна крила
смрти не испрече по кревету, те му још
последњи потмули хропац не каже, да се
прашта од живота, сјаја и — љубави.

Нема пера, које би потанко могло описати све појединости те савршене слике.
Све што би глумцима могли да речемо је —

(Наставиће се.)

сте: Идите и учите! (В. „Позориште“ од 1879. бр. 18. п 19.)

Таки тренутци не могу се за целог живота изгладити из памети гледалачке.

Глумца више него и војника покреће на рад часто љубље и славољубље. Жеља за одликовањем с њим леже и устаје, с њим по свету путује, па га нарочито на позорници заноси, уздиже, одушевљава.

Што су војнику одликовања: медаље, крстови, ордени: то су глумцу пљескање и пазивала на позорницу ради похвале.

ЛИСТИЈА.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

* (Недељни ред позоришних представа.) У понедеоник 6. јануара: „Зидање Раванице.“ Мелодрам у 3 чина, од А. Николића, музика од Шлезингера. — У четвртак 9. јануара с новом поделом улога први пут: „Посланични аташе.“ Шаљива игра у 3 чина, написао Хенрик Мелак, превео М. Х. С. — У петак 10. јануара: „Е, људи, што се не женит!“ Шаљива игра у 4 чина, од Јулија Розена, за српску позорницу прерадио Бранко М. Јовановић. — У недељу 12. јануара: „Циганин.“ Позоришна игра у 3 чина, с певањем, од Е. Саглігетије, посрбио Јустин М. Шимић, за позорницу удешио А. Хаџић, музика од А. Милчинског.

(Стрелан. Драматски спев у пет чинова, написао Фридрих Халм, превео Јован Гргич.)

У четвртак 2. јануара приказала нам је наша позоришна дружина и опет један новитет. С лепим успехом прешао је позорницу немачки комад „Wildfeuer“ у Гргићевом преводу.

Халмова дела спадају у класичку периоду немачке литературе. Његов „Wildfeuer“ је из старијег репертоара, али се и данас држи необичном снагом. Има некога чара у себи, који као да не стари. Може га човек гледати више пута, па ће опет сваки пут уживати. И глумац и драматург наилази у њему на нове погледе, на нове полуге за своју вештину, за своја расматрања.

„Wildfeuer“ није управо савршена драма у естетичком смислу (ни сам аутор није смео то име употребити), али је драмски спев необичне висине и снаге, необичне дражи и лепоте. И ако му је сије по правој својој нарави, по еклатантно романтичном карактеру свом, управо за епску форму — рецимо најзгоднији за роман — шак му је драматисање изведенено тако умет-

нички и духовито, да се тај његов епски карактер једва осећа. То је чисто тешко појмати, и за таки посао иште се необичне снаге и вештине.

Халм је то доиста и показао у пуној мери. Онај обилан материјал које стварних факата и прилика, које психолошких момената и дедукција, знао је Халм свести у уску оквир, какога драмска вештина допушта — у једнину времена а баш и места, — и створити пред нама јасну слику као из садашњости, живу организку целину из једнога кова. Читава романтика средњега века и витешкога доба; читав низ психолошких проблема — управо ваља рећи: куријозитета — није се пред нама као узор и последица, тако, да и ми, људи новога века а других назора; људи, који управо у другим приликама не би могли то ни појмати: ни најмање не застајемо, него све прихватамо истом душевном кореспонденцијом, као да су то наша рођена искуства, наши назори, наше обичне, свакидашње појаве. Ми не терамо песника у лаж, и ако је далеко иза нас доба таких факата, каке он износи. Нама једва на ум пада, да се запитамо, може ли у опште бити таких психолошких појава, као што нам се у том комаду представљају. Нас је снага и вештина песничка тако занела, да као оно тице кљуцамо у насликано пуне, да піпамо зрачеса насликане пуне влате.

А је ли то баш слика, или је прави живот?

Томе поуздана доказа нема. Може бити — и вероватно је — да је било у средњем веку таких факата; може бити, да је, било кад год времена, где девојка од шеснаест година не зна да је женско, али је све то за нас тако далеко, све се то како променило, да ми по нашим да-

нашњим навикама, по нашем данашњем искуству, не бисмо могли то ласно акцептовати. Морали бисмо све то узети за бајку и за плод чисте романтике — дакле за нешто, што не живи, што је мртво, што, може бити, није никад ни живило.

Па откуда опет тога живота? У чему се састоји тај, управо, неусиљени реципроцитет између нас и предмета?

У истини; — у наравном, постепеном развоју свега, што видимо и чујемо. Све је психолошки тако основано, тако разјашњено, тако поступно и наравно дедуцирано, да ни највеће чудо нама није чудо него просте последице. Историја страдања и карактер Марсела, чудновата појава делије-девојке Ренеја, њене двоструке нарави, њеног обрта и њене љубави — све је то изведено тако истинито, тако појмљиво, да ми томе ни данас не можемо приговорити, и ако нам се по гдешто необично свиди. За основу, за мотор свему су узете неке од кардиналних истине, које се и данас међу светом налазе — моч чисте љубави и правог поштења — па све, што се на том оснива, морамо и ми признати.

Али је још нешто на том делу, што нас задобија. Да се нечудимо појетској висини и лепоти саме замисли, морамо се задивити необичној техници у изводу. Истиније, да је експозиција мало дужа, и да се протеже чак до у пети чин — то је већ морало бити по елементима — али су и она и све друго до у најмању ситницу израђени необичном вештином и духовитошћу. Као што тикач на разбоју све тако удеси, да једним покретом своје ноге сваки кончић место добије; да се нђти никаде не замре; да му посао никад не застаје: тако је и Халт сваку особу, сваки карактер, сваку и најмању особину карактера, сваки случај, ако га ту има, кроз и кроз спремио, да одговарају целини; да заједничким утицајем једно друго не парализише; да узајамним делањем изведу снажан, складан, уметнички ансамбл. Ко тако располаже са појединостима; ко зна, шта ће и с најмањом ситницом ма се где она нашла; коме је све одмерено и складно — тај је уметник у драмској техничци.

И што се тенденције тиче, има ово дело своје снаге. Она се, истина, не истиче, али смерно провираје у више прилика. И ту је песник био особитог финог такта, па нам је није хтео силом наметати. Нема много речи о врлини и неваљалству, нема дидактичних декламација: све је радња са својим последицама. У Жерару видимо чист карактер, осећајно срце, поштену душу. Ренеј нам представља свемоћ чисте љубави, а Џер вернога пријатеља и слугу. Историја оца Жерарева наговешћује нам љубавно пожртвова-

ње, тако рећи, до ексцеса, а грофица Адела је најпосле тушач материних осећаја, и ако на путу заблуде. Та је заблуда добила своју зајужену казан исто тако, као што су Жерар и отац му дошли до свог заслуженог признања.

(Свршић се.)

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У ЗАГРЕБУ.

(Први концерат контеса Ферари Д' Онијепо. — „Прозинцијална.“) (Свршетак.)

Гроф дође, покаже своју композицију, Доротеа је одсвира на гласовиру, а гроф се већ био са свим „упалио“, и управ дође да јој руку привије на своје срце — кад аљ уђе муж, који је пре тога прислушкивао. Гроф се упрепасти, али Доротеа бразо се сети, да га позове „да види њихов врт.“ И муж хоће за њима. Жена га саркастично позива — ако хоће. Сирома Блинов мучи се — и хоће и не ће да иде за њима, али ишаљ остане и удали се са Мишом. Доротеа врати се с грофом, који, да јој покаже колико је љуби, „пао би и на колена — кад би она закелела“. Она то зајели, и он с муком то учини. У том дође Блинов, гроф не може да устане. (За што? То није разјашњено, или је ваљда при прекраћивању текста превиђено, па се и избрисало.) Дигну га — а Доротеа падне у наслонјачу, заценивши се од смеха. Гроф у чуду гледа, те се љути, што се с њим играла таква игра, држећи, да је Доротеа била у договору с мужем и т. д. Доротеа хоће да се брани, муж „од свега тога ништа не разуме“, — али гроф хоће да им покаже, да је ишак кавајир, те да се покрај све те игре не сматра одрешеним од задане речи, већ обећава Блинову сигурно место у Петрограду и остаје на ручку.

Тургењев није драматичар, и ако има драматских покушаја. Он остаје приповедач у драматским радњама, али веома духовит приповедач. Његова „Пропинцијалка“ је управо подлистак у дијалозима, но покрај свег тог (и кад би се још мало више скратила) „Пропинцијалка“ ће се увек радо гледати, а то је показало очинство, које је особито било задовољно. Карактери су изврсно цртани, дијалози духовито изведени, а и ситуације имају доста комичности.

Играло се с великим вољом. Г. Мандровић створио је у свом грофу Лубину изврстан карактер — карактер петроградског кавајира. Госпођа Димитријевићка могла је мало мање кокетовати. Иначе је играла тако, да је Лубину збиља могла завртити мозак. Г. Сајевић препоручили бисмо више достојанства. Такав, каквог је он представио, није руски „окружни чиновник.“ Г. Фрајденрајх је тачно изговорио своју улогу. Н.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

8. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕТИПЛАТЕ.

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 5. ЈАНУАРА 1886:

СТАРИ БАКА И ЊЕГОВ СИН ХУСАР.

ПОЗОРИШНА ПГРА У 3 ЧИНА, С ПЕВАЊЕМ, НАПИСАО Ј. СИГЕТИЈА, ЗА СРПСКУ ПОЗОРИЩУ

ПРЕРАДИЛИ Ј. ТОРЂЕВИЋ И Л. НЛНЬ.

ОСОБЕ:

Црвенко, крчмар	Милојевић.
Милка, } његова деца	Л. Хаџићева.
Никица, }	Добриновић.
Чича Мија, ислужени бака	Миљковић.
Лацко, његов син	Марковић.
Букало, певац	Бурђевић.
Ленка, његова кћи	М. Максимовићева.
Хусарски каплар	В. Димитријевић.
Хусарки сражмештар	Петровић.
Стевица, чобанско дете	Д. Бандобранска.
Прва } жена	З. Милојевићка.
Друга }	С. Миљковићка.
Први } сељак	Васильевић.
Други }	Бавић.

Вишесељака и сељакиња. Збива се на селу: прва радња у првениковој башти и соба, друга у крчици првениковој, четири године после прве радње, трећа радња у шуми до села и у крчици првениковој.

У понедеоник 6. јануара: „ЗИДАЊЕ РАВАНИЦЕ.“ Мелодрам у 3 чина, написао А. Николић, музика од Шлезингера.

Улазнице се могу добити у писарници позоришној од 9—12 пре подне и од 3—5 после подне, а у вече на касн.

Ко од паших поштованих претплатника жељи своја места и за ову представу задржати, нека се изволи тога ради пријавити у писарници позор. најдуже до 11 сајата пре подне.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 9³/₄ САЈАТА.